

Bilaga 10:8 till kommunstyrelsens protokoll den 21 maj 2003, § 15

PM 2003 RIV (Dnr 322-691/2003)

E-lärande som utmaning - Slutrapport från arbetsgruppen för en nationell IT-strategi för skolan U 2001:C (Ds 2002:55)

Remiss från utbildningsdepartementet

Remisstid 19 maj 2003; förlängt till 4 juni 2003

Borgarrädsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen överlämnas och återopas denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har begärt Stockholms stads yttrande över betänkandet ”e-lärande som utmaning – Slutrapport från arbetsgruppen för en nationell IT-strategi för skolan”. Betänkandet finns att tillgå i akten på KF/KS kansli.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Katarina-Sofia stadsdelsnämnd och Liljeholmens stadsdelsnämnd. Stadsledningskontoret och Liljeholmens stadsdelsnämnd har avstått från att svara.

Mina synpunkter

Kraftfulla satsningar för att ge lärare och elever goda möjligheter av att på olika sätt använda sig av IT i skolan är enligt min mening en av de viktigaste framtidsfrågorna för skolan. Stockholms stad har därför för avsikt att fullfölja de nationella satsningar på IT i skolan som genomförts. Kommunstyrelsen har tillsatt en styrgrupp för utveckling och samordning av frågor rörande IT i skolan. Gruppen skall samordna stadens utvecklingsinsatser. En viktig del i detta arbete är stadens kompetensfond.

Jag delar i huvudsak de synpunkter som framförs i nämndernas remissyttrande men vill särskilt framhålla följande.

Kompetensutveckling för lärare och skolledare är en nyckelfråga för att få ut så stora pedagogiska vinster som möjligt av IT-investeringarna. En viktig del i detta är att lärarutbildningarna går i spetsen för IT-användningen i skolan.

Idag finns många personer i staden som på olika sätt arbetat med de olika IT-satsningar som genomförts. Det är mycket angeläget att finna former för hur dessa personers kompetens även fortsättningsvis kan tas tillvara.

Jag instämmer i påpekandet om behovet av en mötesplats för erfarenhetsutbyte, t ex Nationellt centrum för flexibelt lärande, för alla dem som på olika sätt arbetar med IT i skolan.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta följande

Som svar på remissen överlämnas och åberopas denna promemoria.

Stockholm den 15 maj 2003

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

IT kan erbjuda ett spännande verktyg för att ytterligare utveckla pedagogiken och undervisningen i skolan. Det är välkommet att staten ser över sitt ansvar och sina möjligheter att bidra till utökad och förbättrad användning av IT i skolan. Även Stockholms stad har stor anledning att fortsätta det arbete med förbättrat IT-stöd i stadens skolor som inleddes under den förra mandatperioden.

Vi välkomnar även att arbetsgruppen ställer sig bakom tanken på att den offentliga sektorn kan ha nytta av privat sektor i arbetet med att utveckla IT i skolan genom så kallade PPP.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

IT och datorer ska ses som ett pedagogiskt hjälpmedel bland andra. Det har länge funnits en övertro till datorn som universallösning på skolans problem, men datorn kommer aldrig kunna ersätta läraren eller läroboken.

Det bör finnas tydliga pedagogiska mål för alla satsningar på IT och e-lärande i skolan. För att ytterligare understryka detta, och flytta fokus från tekniken, delar vi förvaltningens uppfattning att termen e-lärande ska ersättas med "e-lärande som pedagogiskt hjälpmedel".

ÄRENDET

Utbildningsdepartementet har begärt Stockholms stads yttrande över betänkandet ”e-lärande som utmaning – Slutrapport från arbetsgruppen för en nationell IT-strategi för skolan”.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Katarina-Sofia stadsdelsnämnd och Liljeholmens stadsdelsnämnd. Stadsledningskontoret och Liljeholmens stadsdelsnämnd har avstått från att svara.

Utbildningsnämnden beslöt den 24 april 2003 att överlämna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som sitt yttrande över remissen angående slutrapporten Ds 2002:55.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden *Jan Björklund m fl* (fp) enligt följande.

IT och datorer ska ses som ett pedagogiskt hjälpmedel bland andra. Det har läge funnits en övertro till datorn som universallösning på skolans problem, men datorn kommer aldrig kunna ersätta läraren eller läroboken.

Det bör finnas tydliga pedagogiska mål för alla satsningar på IT och e-lärande i skolan. För att ytterligare understryka detta, och flytta fokus från tekniken, delar vi förvaltningens uppfattning att termen e-lärande ska ersättas med ”e-lärande som pedagogiskt hjälpmedel.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Yvonne Fernell-Ingelström m fl* (m) enligt följande.

IT kan erbjuda ett spännande verktyg för att ytterligare utveckla pedagogiken och undervisningen i skolan. Det är välkommet att staten ser över sitt ansvar och sina möjligheter att bidra till utökad och förbättrad användning av IT i skolan. Även Stockholms stad har stor anledning att fortsätta det arbete med förbättrat IT-stöd i stadens skolor som inleddes under den förra mandatperioden.

Vi välkomnar även att såväl arbetsgruppen som stadens utbildningsförvaltning ställer sig bakom tanken på att den offentliga sektorn kan ha nytta av privat sektor i arbetet med att utveckla IT i skolan genom så kallade PPP.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 april 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Ett syfte med rapporten är, som tidigare nämnts, att erbjuda en översikt över området kring e-lärande och som en sådan översikt anser förvaltningen att rapporten fungerar mycket väl. Inom förvaltningen finns stor erfarenhet inom området, och det är därför med intresse som vi kan konstatera att många av de erfarenheter som man dragit på nationell nivå även kan återfinnas inom ramen för förvaltningens verksamhet. Förvaltningen delar på det stora hela arbetsgruppens åsikter och känner igen sig i den bild som presenteras i rapporten. Icke desto mindre finns det skäl att ytterligare förtydliga och understryka vissa punkter.

Definition av e-lärande

Arbetsgruppen inleder sin rapport med att redogöra för en mängd olika begrepp inom området och försöker också definiera den term som bär rapportens namn; e-lärande. De olika termer som

behandlas av arbetsgruppen har alla det gemensamt att de främst behandlar olika typer av tekniska lösningar, något som förvaltningen anser något begränsade.

Beträffande begreppet e-lärande anser förvaltningen att termerna "flexibelt lärande" eller "webben som pedagogiskt hjälpmedel" är att fördra. Dessa är uttryck visar på den studerandes möjlighet att på egen hand avgöra i vilken takt, hur och när studierna ska bedrivas och de möjligheter som finns att organisera lärandet, vilket är effekten av datoriseringen. Begreppet e-lärande kan uppfattas fokusera tekniken.

Bör skolan ingå i PPP?

Arbetsgruppen ställer i avsnitt 6.4 frågan om skolan bör ingå i samarbeten med den privata sektorn. Ett skäl för skolan att inleda samarbete menar man kan vara "...behovet att närmare kunna följa arbetslivets utveckling samt att få del av kunskaper och teknik, som till följd av den snabba tekniska utvecklingen är för dyra för skolan att skaffa sig på egen hand."(sid 94) Förvaltningen delar denna åsikt, och vill också understryka att det är av största vikt att IT-industrin och offentlig verksamhet behöver insikt i varandras utvecklingsområden. Vi befinner oss i början av en tid då den digitala tekniken fått fotfäste och börjat förändra samhället, men vi vet ännu inte exakt hur den digitala tekniken kommer att förändra människans villkor i framtiden. Det är därför angeläget att skolan ingår i PPP, så att brukarna, dvs. den offentliga sektorn, och tillverkningsindustrin känner till varandras kulturer och samverkar istället för att verka i skilda världar.

Fortsatt kompetensutveckling och stöd till skolutveckling

I avsnittet 8.2.1 anför arbetsgruppen att den enskilt viktigaste frågan för framtiden är fortsatt kompetensutveckling av lärare och skolledare. Man diskuterar vidare hur de personer som i olika funktion haft uppdrag inom ITiS, skulle kunna söka lokala uppdrag. Förvaltningen delar åsikten att fortsatt kompetensutveckling är mycket viktig, men finner, på samma sätt som i arbetsgruppens delrapport, att det är bekymmersamt att man från statligt håll endast identifierar behovet och sen överlämnar frågan till kommunerna och skolorna att verkställa. Kommunens och skolornas ekonomi är alltför ansträngd för att man ska kunna genomföra kompetensutveckling i den omfattning som skulle behövas.

Förvaltningen vill också understryka att kompetensutveckling tar tid och att användandet och tillägnandet av den nya tekniken med dess förändrade arbetssätt ställer stora krav på skolans organisation – det är viktigt att komma ihåg att det är långt mer tidskrävande att förändra attityder till organisation av lärande och kunskapsbegrepp än att utveckla än mer avancerad teknik.

Pilotprojekt och utvecklingsarbete

Enligt arbetsgruppen framstår ett fortsatt utvecklingsarbete kring skolans mjuka infrastruktur som mycket betydelsefullt. Tanken är att bygga på de standarder som är under utveckling och skapa en mäklarplats för lärkomponenter. Förvaltningen kan inte nog understryka vikten av detta arbete ur såväl nationell som ur internationell synvinkel. Om det ska finnas möjlighet för en enskild lärare att kombinera öppna lärkomponenter från olika kommuner eller andra producenter är denna typ av arbete med standard nödvändig.

En oberoende mäklartjänst med samverkan mellan offentlig verksamhet och producenter av virtuella lärmiljöer i en laborativ miljö skulle med stor sannolikhet bidra till ökat användande av digitala lärresurser.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslöt den 22 april 2003 följande

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens yttrande över föreliggande remiss
2. Stadsdelsnämnden ger förvaltningen i uppdrag att redovisa hur förutsättningar för våra elever i stadsdelens skolor ser ut när det gäller möjligheten till att söka kunskap och använda sig av Internet i undervisningen

3. Stadsdelsnämnden anför härutöver

I föreliggande ärendet betonar man vikten vid och möjligheterna till en modern undervisning med hjälp av datorer. Då vi ofta hör från föräldrar m.fl. att datortätheten i en del av våra skolor är bristfällig eller att möjligheten att använda Internet i undervisningen saknas i en del av stadsdelens skolor vill vi ha en redovisning om detta. Hur många datorer finns i våra skolor per elev? Finns det alltid, i varje skola, möjlighet till Internet användning?

Hur ser kompetensutvecklingsbehoven ut när det gäller våra anställda i skolans värld? Vilka investeringskostnader handlar det om att tillgodose förutsättningarna för en modern undervisning?

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Helen Jäderlund-Eckardt m fl* (fp), till vilket (s+v+mp+kd+m), anslöt sig till enligt följande.

E-lärande måste ses som ett pedagogiskt hjälpmedel bland andra. Det har länge funnits en övertro till e-lärande och IT som universallösning på alla skolans problem, men IT kommer aldrig att kunna ersätta läraren eller läroboken.

Det bör finnas tydliga pedagogiska mål för alla satsningar på IT och e-lärande i skolan. För att ytterligare understryka detta och flytta fokus från tekniken borde termen e-lärande ersättas med - IT som pedagogiska hjälpmedel.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 april 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Datorns roll i skolan är intimt relaterad till synen på lärande och kunskap. Dessa faktorer är föremål för kontinuerlig förändring, vilket komplicerar ställningstagande för nödvändiga prioriteringar.

För att utnyttja e-lärandet i skolutvecklingen behövs förändringar av skolans traditionella organisation och metoder, vilket förutsätter kunskap om och insikt i fördelarna med den nya teknologin inom lärarkåren, ekonomiska satsningar samt tekniskt stöd.

Betänkandet lämnar viktiga förslag till utvecklingen förutsatt prioriteringar inom skolor och kommuner/stadsdelar. Staten har en viktig roll som nationellt riktmärke och kvalitetssättare.

En betydande svårighet när det gäller bedömning av datorns roll och möjligheter i skolan är att de grundläggande begreppen, kunskap och datorer, är föremål för kontinuerlig förändring. En enkel arbetshypotes vore att försöka analysera datorernas möjligheter och se i vilken mån de kan stödja undervisningens mål som de är uttryckta i styrdokumentet, för att slutligen bedöma i vilken omfattning det är ekonomiskt försvarbart att investera på detta arbetsredskap. Detta är dock inte möjligt.

För att kunna utnyttja informationsteknologins faktiska möjligheter i lärandet krävs avsevärda investeringar i såväl teknisk utrustning som kompetensutveckling, samt förändring av skolans arbetsorganisation. Detta är följaktligen ingen enkel sak.

Införande av IT i skolan fungerar inte i sig som en katalysator för förändring, men kan vara en kraftfull hävstång i arbete, om introduktionen är väl planerad och lärarna väl förberedda. Det är inte de digitala medierna i sig som framkallar de positiva effekterna. Det är framför allt lärarens professionella förmåga att skapa en reflekterande lärandemiljö som är avgörande för vinster i lärandet.

Det beror med andra ord mycket på hur mediet används.

Rapporten pekar på att datorernas stora pedagogiska potential hittills utnyttjats dåligt i skolan. En traditionell undervisningskultur finns kvar trots introduktionen av IT. Till detta bidrar också institutionella faktorer, saker som den individuella läraren inte råår över. Om tekniken ska användas till att lösa olika pedagogiska problem så kan de tekniska problemen inte negligeras.

Långsamma nät, gamla eller för få datorer, felkonstruerade program och dålig support är dominerande orsaker till lärares irritation och tveksamhet inför tekniken.

Datorns och e-lärandets möjligheter kan aldrig bedömas isolerat utan måste kopplas till en mer generell förståelse av lärandeprocessen. Informationstekniken är en viktig förändring i de villkor som gäller för hur information och kunskap kommuniceras i samhället. Att detta får konsekvenser för våra kunskaper och vårt kunskapsbegrepp inser vi, men vilka är en fråga där det inte finns några självklara svar.

1990-talets nya läroplaner har medfört en tydlig förändring av lärarrollen genom att valet av stoff och läromedel numera är lärarens ansvar och därmed är överlämnat till dennes professionella bedömningar.

Den svenska skolan, liksom många andra skolsystem, är sannolikt mer lärobokscentrerad än vad officiella representanter och styrdokument vill erkänna.

Detta gör att nya typer av lärresurser, som stärker och påskyndar utvecklingen mot en annan pedagogik, kan spela en viktig roll i förnyelsen och utvecklingen av skolan. Samtidigt kan centrering runt läroboken sannolikt till en del förklara trögheten i förändringsprocessen. Ett skäl till att integreringen av nya läromedel i undervisningen inte går snabbare kan vara att det förutsätter en ny kompetens hos lärarna. Digitala lärresurser kräver betydligt större insatser i förberedelse och förarbete än vad man traditionellt lagt ner när en ny lärobok ska tas i bruk.

Bilden av IT-användningen i dagens svenska skola är mycket komplex. Det tycks också finnas ett stort intresse i lärarkåren att använda IT i undervisningen. Det pågår många lokala utvecklingsprojekt och mycket nydanande arbete. Här har tidigare nationella IT-satsningar lagt en mycket god grund. Förändringstakten är dock inte hög. De grundläggande arbetsformerna i skolan tycks inte ha förändrats, och datorer används relativt ensidigt till informationssökning medan andra möjliga användningssätt och användningsområden hamnar i skymundan.

En grundläggande förutsättning är dock konsekvens, uthållighet och långsiktighet i planer och engagemang från statligt och kommunalt håll. Som alltid bör statliga instanser föregå med gott exempel och försäkra sig om att man i sina kontakter med kommuner och skolor, utnyttjar den nya tekniken optimalt.

Betänkandets analys överensstämmer med de erfarenheter som finns inom stadsdelen. Arbetsgruppens förslag förefaller helt adekvata mot den bakgrunden.

Vikten av samordning och samarbete mellan många aktörer är väsentlig, liksom att utvecklingsfrågorna prioriteras för att nå målen inom rimlig tid och ekonomiska ramar.

Stockholm har idag tillgång till ett förstklassigt fiberoptiskt nät, som ännu bara utnyttjas marginellt, vilket tidigare uppmärksammats av revisionskontoret. Det är angeläget att de stora resurser som satsats i detta sammanhang kommer till sin rätt, vilket kräver att engagemang från såväl skolenheter som förvaltningsnivå. De primära målen anges i stadsdelens verksamhetsprogram. I sammanhanget är de erfarenheter och den kompetens som vunnits inom IT-satsningen.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslöt den 24 april 2003 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande.

1. Nämnden återoppar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Nämnden beslutar om omedelbar justering.

Särskilt uttalande gjordes av *Margareta Björk m fl* (m), *Fredrik Lundin* (fp) och *Patrik Holmberg* (kd) enligt följande.

Vi delar förvaltningens syn på att förskolan ska inkluderas och belysas i rapporten.

Arbetsgruppen menar att e-lärande är en arbetsmetod och inte en utbildningsform som inte skall normeras, eftersom man då riskerar att skapa pedagogiska och resursmässiga läsningar.

Vi delar förvaltningens syn att resursfrågan är viktig för att realisera IT, men precis som arbetsgruppen fastslår i slutet av rapporten är det nu dags att "Bryta projektnriktningen inom IT i skolan", dvs IT/e-lärandet ska ses som vilken resurs som helst och medel ska fördelas i önskad

eller lämplig omfattning i enlighet med rektors, arbetslagets, pedagogens, elevens och föräldrarnas uppfattning i frågan.

Vi kan också konstatera att det är oerhört få kommuner som har valt att frivilligt fortsätta och/eller finansiera en fortsättning efter ITiS-satsningen och att IT fortfarande upplevs vara något som ska externfinansieras genom särskilda anslag. Det finns en tendens till att införa IT, dvs lägga pengar på teknik, utan att ta bort något annat eller ändra arbetsformerna. Ska IT kunna finansieras måste också kostnader för t ex löner, lokaler etc minska.

Katarina-Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 april 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i vikten av att vidta åtgärder för att utveckla den pedagogiska möjligheten som IT-området kan erbjuda. För att lyckas krävs en strategisk planering, fortbildning och inte minst resurser. Skolorna i Katarina-Sofia har goda erfarenheter av ITiS och betonar vikten av att processen fortskrider. Det är nödvändigt att ta vara på och vidareutveckla de kunskaper som finns inom IT-området bland handledare och pedagoger.

Ett förslag som övervägs i rapporten är att införa förmåga att hantera IT-tekniken i läroplanen. Till detta kan, enligt förvaltningens mening, möjligen övervägas att upprätta en IT-plan som sträcker sig över flera år med kompetensutveckling i olika steg.

Av rapporten framgår att det finns mycket som är kartlagt redan inom IT vad gäller informationssökning, källkritik pedagogiska läromedel etcetera. Enligt förvaltningens mening är det viktigt att förmedla den informationen till pedagogerna i förskola och skola. Det är, enligt förvaltningens mening, angeläget att även förskolan involveras i e-lärandet. Förskolans finns inte belyst i rapporten från utbildningsdepartementet.

Förvaltningen är positiv till rapporten och de förslag till åtgärder som nämns. Det är en intressant och omfattande kartläggning av hur långt utvecklingen har kommit idag och vilka behov och möjligheter som finns inom e-lärandet. Förvaltningen saknar dock insatser som riktar sig till förskolan.

Den statliga satsningen ITiS har varit en inkörsport och möjliggjort en utveckling av e-lärandet för många pedagoger i Katarina-Sofia. En sammanställning av ITiS i Katarina-Sofia bifogas i *bilaga 2*. Det är dock nödvändigt med fortsatt stöd för att processen inte ska stanna upp.

Regelbunden kompetensutveckling för lärare, skolledare och förvaltningschefer är nödvändig för att inte tappa fart i utvecklingen. Inte minst vad gäller integreringen av nya läromedel i undervisningen. Att digitala läresurser kräver mer insatser och förberedelser än när en ny lärobok ska tas i bruk måste beaktas.

Ett åtgärdsförslag i rapporten var att föra in förmåga att hantera informationstekniken som ett krav i läroplanen. Till detta kan möjligen fogas upprättande av en IT-plan, inte minst för att nå alla pedagoger och inte bara de som redan är "frälsta" på området. I planen kan varje enhet skriva in en "grundkompetens" som sedan byggs på successivt. Detta finns säkert redan på vissa håll.

Det finns redan idag ett stort utbud av program helt gratis på nätet som kan användas i undervisningen. Med hjälp av ITiS-handledare och datapedagoger kan denna kunskap förmedlas till pedagoger i förskolan och skolan.

Det finns ett stort intresse för utveckling inom förskolan och skolan i Katarina-Sofia. Det visade sig inte minst i det stora antal ansökningar som kom in till ITiS. En förutsättning för fortsatt utveckling är dock statligt stöd i ITiS anda med utrymme för lokala initiativ från förskolor och skolor i stadsdelsområdet. Annars kan det finnas en risk att halka efter i utvecklingen inom e-lärandet.